

aliquas determinatas, vel rerum usum, vel fructus percipiendos. *Cod. civ. art. 1845.* Plurimæ sunt regulæ pro societate ista in Codice civili statutæ; cum fere omnes ad forum externum respiciant, eas hic prætermittimus.

Pro foro interno autem requiritur et sufficit ut æquitas inter socios juxta viri prudentis aestimationem servetur, et omnes conditiones, de quibus convenerunt, in bona fide ex utraque parte adimpleantur.

Certissimum est societatem, prout supra fuit explicata, esse licitam. Hujusmodi enim societas est in usu apud omnes gentes, et neque auctoritas civilis, neque auctoritas ecclesiastica eam unquam reprobavit. Ad bonum publicum valde utilis est; nam multa sunt opera multaque negotiations maximi momenti, quæ suscipi vel ad felicem exitum deduci non possunt, nisi ope talium societatum. Ergo.

Quinque tamen communiter assignantur conditions necessario servandæ; scilicet : 1º ut negotiatio ad quam datur pecunia sit realis et ad lucrandum serio sit formata, alioquin esset mutuum palliatum; 2º ut haec negotiatio sit tam in se quam in circumstantiis licita; 3º ut singuli socii aliquid utile ad attingendum scopum conferant; 4º ut omnes, secundum justam proportionem, idem habent jus ad lucrum et debitum ad onera; 5º ut ita ineatur societas, quod ante tempus rationabile, aut tempus determinatum socii repetere non valeant ea quæ contulerunt : id enim exigunt natura et finis societatis, salvo tamen art. 1869.

Societas legitime contracta sequentibus modis extinguitur : 1º ipso adveniente tempore determinato; 2º per negotiationis consummationem et per destructionem rei quæ est objectum aut materia societatis, *art. 1865*; 3º per mortem unius sociorum; tunc societas erga omnes dissolvitur, nisi in principio conventum fuerit quod in hoc casu societas inter cæteros socios et hæredes defuncti permaneret, vel inter cæteros socios duntaxat, et tunc hæredes defuncti statim e societate retrahent ea quæ ad illum in instanti mortis pertinebant, *art. 1868*;

in hoc puncto jus novum veteri derogat: nam in jure veteri societas necessario per mortem unius sociorum extinguebatur; 4º si unus socius interdicatur, vel debitis solvendis impar fiat et declaretur, societas dissolvitur; 5º potest etiam dissolvi ad nutum unius aut plurimorum sociorum, modo hanc dissolutionem in bona fide et tempestive petant suamque voluntatem alii omnibus sociis manifestent. *Cod. civ. art. 1869.* Mala fide petere censetur socius qui ideo renuntiat, ut solus habeat lucrum quod omnibus futurum erat commune; vel intempestive renuntiat, quando scilicet interest societas, attento negotiorum statu, quod dissolutio non statim locum habeat.

Attamen si societas ad tempus determinatum condita esset, tunc illius dissolutio ante hoc tempus exigi non posset, nisi gravis supervenisset mutatio, v. g., continua unius socii infirmitas, vel mala illius agendi ratio vel infidelitas, etc. *Art. 1871.*

Præcipuae sociorum obligationes sunt : 1º ut unusquisque societati assecuret rem promissam, si sit corpus determinatum : si agatur de pecunia quæ non solvatur, debentur *interesse*, alioquin laderetur æqualitas; 2º ut res societatis gerat cum ea diligentia quam ad res proprias adhiberet. *Art. 1846 et 1850.* Hinc in Gallia socius tenetur tantum, specialibus seclusis conventionibus, de culpa lata et de dolo. Sedulo servandæ sunt regulæ in Codice civili statutæ.

Ea solum dividenda sunt lucra quæ e societate immediate oriuntur, non vero ea quæ ex alia parte sociis obvenire possunt.

Ubi nulla existit specialis conventio circa lucrorum divisionem, partitio fieri debet juxta uniuscujusque participationem. Si, e contra, inita fuerit conventio, ei standum est, etsi primum partitio videatur inæqualis, salvis tamen exceptionibus in *art. 1855* positis.

Qui solam contulit industriam, tantum censetur dedisse quantum qui minus dedit, et non reprobatur conventio vi cuius de damno non tenetur, quia ea conven-

tione non obstante, incurrit periculum amittendi fructum suæ industrie.

Quandomam præcise res in societatem collata periculo sit ipsius societatis, vel adhuc periculo conferentis, statuitur in Cod. civ. art. 1846, 1850 et 1851.

§ II. — De triplici contractu.

Duplex contractus societati adjici potest, unus scilicet assecurationis capitalis et alter assecurationis lucri, seu venditio lucri majoris ex societate sperati pro minori lucro, sed certo et assecurato. Sic illi contractus institui possunt : Petrus 50,000 fr. ponit in societate cum Paulo, juxta conditiones requisitas; ex societate ista 15 circiter pro 100 sperat : at timens ne sors sua pereat, secundum init contractum cum eodem Paulo et 5 pro 100 illi promittit ut assecurationem sortis in se suscipiat. Hinc si lucretur 15 pro 100, 10 tantum percipiet ; si lucretur 10, 5 solummodo ; si nihil lucretur, 5 ex propriis solvet Paulo : igitur, societas inita, et contractu assecurationis ipsi superaddito, potest adhuc Petrus plus minusve lucrari, vel nihil lucrari. Tunc tertium eidem Paulo proponit contractum quo illi lucrum majus incertum pro minori vendit, v. g., sperat adhuc 10 pro 100 circiter, sed modo plus, modo minus percipiet, modo nihil ; convenit cum Paulo de quinque certis sibi quotannis solvendis, et quidquid supererit ad Paulum pertinebit pro utroque contractu emptionis lucri incerti et assecurationis capitalis. Petrus itaque, quidquid accidat, 5 pro 100 certo percepturus est.

Tres illi contractus, societatis, assecurationis sortis et venditionis majoris lucri incerti pro minori lucro certo, notissimi sunt in scholis et vocantur gallice, *les trois contrats*. Eos excogitasse dicitur *Martinus Navarrus*, celeber juris canonici professor, ut placeret Lusitanæ regi, qui vehementer quarebat medium quo subditii sui ad mutuum mercatoribus præbendum allicerentur.

Contractus illi fieri possunt cum diversis personis vel cum eadem persona ; simultanee vel successive.

Si fiant cum diversis personis, v. g. : Petrus legitimam init societatem cum Paulo ; deinde contractum assecurationis capitalis facit cum Jacobo ; postea lucrum incertum vendit Philippo : tunc contractus isti sunt liciti, *Ita omnes* et ratio patet.

Alii vero sunt modi in quibus maiores occurunt difficultates pro quibus solvendis sequentes statuendæ sunt propositiones.

PROPOSITIO PRIMA.

Duos ex tribus prædictis contractibus simul cum eadem persona inire licet, nempe societatem et venditionem lucri, sorte non assecurata, vel societatem et assecurationem sortis, lucro non vendito.

Prob. Duplicem hunc contractum sic explicatum cum eadem persona simul inire licet, si in utroque casu societas non destruatur : atqui societas in utroque casu non destruitur. Non in 1° ; ubi enim sors non assecuratur, revera manet in dominio tribuentis, ipsi crescit, decrescit aut perit : ergo ille habet jus ad lucrum quod inde proveniet : porro jus istud secundum leges æquitatis vendere potest, et illud vendendo, periculum sortis non tollit : ergo nec societatem destruit. In 2° casu, scilicet quando sors assecuratur, non vendito lucro, societas pariter non destruitur ; nam societas non destruitur, si assecurans dominium pecuniae non habeat : atqui dominium pecuniae non habet ; non potest enim eam a negotiatione retrahere, nec ad aliam negotiationem, aut alio modo applicare, quia socius habet jus ad lucrum inde proventurum. Nec obstat art. 1855, ex quo necesse est ut socii damna et lucra inter se dividant ; nam pecunia pro assecuratione sortis data, pro periculo sortis computatur, et commune remanet periculum pro lucro sperato. Ergo 2°. Ita, præter eos qui tres approbant contractus, *Sylvius*, q. 78, art. 2 ; *Collet, Billuart*, et *communius* alii, contra *Coll. Paris.*, t. II, et plures alios.

PROPOSITIO SECUNDA.

Legitima societate semel inita, duos contractus, assecurationis capitalis et venditionis lucri, cum eodem tertio inire licet.

Prob. Qui legitimam iniit societatem jus habet ad fructus ex illa proventuros, et jus istud majoris vel minoris est valoris secundum circumstantias et prout sors magis vel minus secura est: atqui jus illud alteri cedere potest; unusquisque enim quod suum est alteri pro libitu cedere potest, nisi quædam obstent leges: non tenetur autem jus istud gratis concedere, ut evidens est: ergo illud vendere potest etiam cum stipulatione assecurationis capitalis, modo sufficiens habeatur ratio hujus oneris in determinando pretio. Ita fere omnes contra *Genet*, auctorem *Moralis Gratianopolitanæ*, t. 1, tract. 4, c. 14, d. 13, et *Pontas*, v^o *Société*, cas. 5.

PROPOSITIO TERTIA.

Probabile videtur tres contractus cum eadem persona successively iniri posse, si bona sit fides.

Prob. Tres contractus successive cum eadem persona inire, nihil aliud est quam duplum contractum assecurationis sortis et venditionis lucri, societati realiter existenti adjicere: atqui duplum hunc contractum societati realiter existenti adjicere licet; qui enim legitimam iniit societatem, duplum prædictum contractum cum altera persona inire potest, ut probavimus: atqui pariter illum cum eadem persona seu cum suo consociato inire potest; nam si cum eadem persona illum inire non posset, certe quia societas respectu ipsius destruitur illique renuntiat: atqui pariter societati renuntiat quando duplum contractum assecurationis sortis et venditionis lucri cum altera init persona, illique jus suum cedit et tamen pretium istius juris legitime exigit: ergo a pari si renuntiet societati in gratiam consociati, illique jus suum cedat, legitimum juris istius pretium exigere

potest. Non magis enim tenetur illud gratis consociato concedere quam extraneo. Ergo. Hæc propositio, quæ a plerisque theologis, etiam iis qui tres contractus simul cum eadem persona initos condemnant, propugnatur, est contra *Collet*, *Billuart* et plures alios.

Diximus si bona sit fides; id est, si pecuniam conferens, minime de aliis contractibus, societatem ineundo, cogitet, aut eos saltem expresse sibi non proponat; si enim, societatem ineundo, exigeret a consociato ut promitteret se deinde sortem et lucrum assecuraturum, vel ad duplum hunc contractum pervenire expresse sibi proponeret, non nisi illusoria ex parte ipsius esset societas, nullum jus proprie dictum acquireret. Ergo pro illo pacisci non posset.

PROPOSITIO QUARTA.

Tres contractus cum eadem persona simul initi ut illiciti et usurarii in praxi haberri debent.

Hæc propositio est contra *Navarrum*, *Lessium*, l. 2, c. 25, n. 23; *de Lugo*, disp. 30, n. 40; *Layman*, l. 3, tract. 4, c. 18, n. 11; *S. Ligorium*, l. 3, n. 908, et multos alios.

Prob. Illi contractus sunt illiciti et usurarii in quibus lucrum ex mutuo ratione mutui percipitur: at in tribus contractibus cum eadem persona simul initis lucrum ex mutuo ratione mutui percipitur; lucrum enim ex mutuo ratione mutui percipitur, si societas in illo casu nihil aliud sit quam mutuum proprie dictum: atqui societas in illo casu, etc.; qui enim mille nummos, v. g., in societatem ponit, et simul exigit ut sors sibi assecuretur atque lucrum certum sibi promittatur, nihil plus facit sub illo respectu, quam qui mille nummos simpliciter in mutuum præstat: ergo societas in illo casu nihil aliud est quam mutuum proprie dictum.

Et vero, totum inter societatem et mutuum discrimen in eo consistit, quod mutuans nullum incurrat periculum nec pecuniæ dominium retineat; unde nullum ha-

bet jus ad lucrum. E contra, socius ideo habet jus ad lucrum ex societate proveniens, quia dominium pecuniae retinet sique periculum incurrit. At positis tribus contractibus, nullum incurrit periculum, nec dominium pecuniae retinet: non incurrit periculum, ut supponitur, siquidem scrs assecuratur; dominium pecuniae non retinet; ipsi enim amplius non crescit, nec decrescit, nec perit, sed alteri contrahenti qui eam pro nutu ad quemlibet voluerit usum adhibere potest: quidquid iste agat, tribuens pecuniam conqueri non potest, modo lucrum sibi promissum solvatur; quidquid accidat, semper lucrum percipiet; et capitale postea nihilominus obtinebit. Ergo inter triplicem hunc contractum et mutuum nullum est discrimen.

Præterea, ut quis lucrum incertum pro certo vendere possit, jus ad illud non illusorium, sed reale et pretio æstimabile habere debet: sed qui triplicem simul init contractum cum eadem persona, nondum habet verum jus ad lucrum. Jus enim ad lucrum in illo casu ex societate proveniret; atqui nondum existit societas, quando pro lucro paciscitur. Imo existere non potest, quando simul assecurantur et capitale et lucrum; ex definitione quippe societatis, necesse est ut aliquid in communi ponatur: atqui tunc nihil est in communi. Lex ipsa, art. 1855, expresse declarat conventionem qua unus socius omnia perciperet lucra vel nullum pro re sua periculum subiret, fore nullam. Ergo revera societas cum duplici contractu assecurationis et venditionis lucri existere non potest.

Insuper, admitti non potest illa doctrina quæ omnibus usuris saltem in mutuis commerciis, ut aiunt, latam aperiret januam: at doctrina quæ tenet tres contractus cum eadem persona simul imitos esse licitos, omnibus usuris, saltem in mutuis commerciis, latam aperiret januam; quisquis enim mutuum præstat negotiatoribus, semper lucrum exigere posset, dummodo intentionem haberet non mutuandi, sed triplicem ineundi contractum; nam, juxta illius doctrinæ patronos, non necesse est ut tres

contractus fiant separatim expresse aut formaliter, sed sufficit ut manifestetur intentio ex alterius negotiatione lucrandi. Ergo.

Denique, acriter hac de re disputantibus *Dominico Soto* et *Martino Navarro*, summus Pontifex *Sixtus V*, ad quem *Navarrus* fiducialiter appellaverat, celebrem editit bullam *Detestabilis avaricie ingluvies*, anno 1586, qua tres famosos contractus reprobavit, sique vitor evasit *Soto*.

Attamen fatendum est hanc bullam non absolute controversiam diremisse; nam multi theologi catholici illam alio sensu explicantes, nihilominus postea tres contractus propugnaverunt; contendunt enim *Sixtum V* tres contractus propter periculum usurae reprobasse, non autem ut essentialiter malos eos damnasse. Ipse *Benedictus XIV*, in celebri opere jam citato, de *Synodo diocesana*, lib. 10, c. 7, n. 6, post recensita momenta et allatas pro utraque opinione rationes, sic loquitur: « Neque Apostolica Sedes priori opinioni » (qua affirmat tres contractus esse licitos), « et si minus congruere videatur *Sixtinæ Constitutioni*, ullam hactenus censuram inussit, a qua proinde eidem infligenda debet episcopus abstinere. » Nullam ergo temeritatis notam adversariis infligere debemus; verum ipsi convenienter suam opinionem in praxi esse periculosam et usurae valde suspectam, et *Benedictus XIV*, in loco citato, ait: « Ad usum vero quod attinet, tuto poterit (episcopus) contractum trinum, quem etiam ejusdem patromi periculosum fatentur, pro viribus impedire, atque ab eo ineundo suos subditos dehortari, etc. » Ergo firmiter cum *Soto*, lib. 6, q. 6, art. 2; *Sylvio*, q. 78, art. 2, et omnibus theologis nostris, concludere debemus tres illos contractus ut illicitos et usurarios esse habendos.

Si rationes et auctoritates ab adversariis allegatae, quas videre est apud *S. Ligorium*, speculative tantum attendantur, fatemur eorum sententiam improbabilem non videri. Fundamentalis enim eorum ratio est quod tres contractus seorsim sumpti sint liciti: si autem sint in se

liciti, cur eorum complexio illegitima esset, modo ineantur sine intentione usuras palliandi et sub conditione negotiandi cum pecunia sic collata? Sed quæstione in praxi spectata, jam redeunt incommoda superius exhibita, quod ex solutione objectionum magis adhuc patebit.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Vera societas existere potest cum assecuratione sortis et assecuratione lucri sperati: ergo triplicem inire licet contractum cum eadem persona.

R. Nego ant. Etenim duplice illa assecuratione posita, jam nullum est commune periculum inter socios. Ergo illusoria est societas.

Obj. 2º. Assecurans de re in societate posita disponere non potest juxta suum libitum, sed eam in commercium impendere debet. Ergo.

R. Nego ant. Assecurati minime interest quod assecurans pecuniam sibi traditam tali vel tali modo impendat; unum intendit, unum curabit, scilicet quod lucrum sibi promissum et assecuratum solvatur, sive pecunia in commercio, sive alio modo impendatur. Ergo realiter et in praxi, triplex contractus nihil aliud est quam usura palliata.

Obj. 3º. Tres contractus cum diversis personis sunt liciti: ergo et cum eadem persona.

R. Nego conseq. Societas enim, ut probavimus, per tres contractus cum diversis personis non destruitur; e contra necessario dissolvitur et, saltem de facto, in mutuum convertitur, quando tres contractus cum eadem persona simul efficiuntur. Ergo.

Inst. Justitia contractus non consistit in respectu ad personas, sed in æqualitate rei ad rem: ergo si tres contractus cum diversis personis sint liciti, debent pariter esse liciti cum eadem persona.

R. Nego adhuc consequent., propter eamdem rationem. Res enim non est eadem quando tres contractus cum diversis personis autcum eadem persona ineuntur, siquidem in priori casu vera existit societas, in posteriori

vero nihil aliud est quam mutuum, ut ostendimus: quamvis ergo justitia contractus in æqualitate rei ad rem consistat, non sequitur tres contractus cum eadem persona initos esse licitos, ex eo quod liceat eosdem cum diversis personis inire, sicut evertitur adversariorum fundamentum quo principaliter nituntur.

Obj. 4º. Assecurationem rei locatæ stipulari licet, et tamen pretium locationis determinatum exigere: ergo a pari, etc.

R. Nego consequentiam et paritatem. Ratio disparitatis est quod assecuratio rei locatæ locationem non destruat. Non obstante enim assecuratione res ad locatarium non pertinet, de illa pro nutu disponere non potest, sed eamdem in se reddere tenetur. Contra vero, socius qui capitale et lucrum certum respectu alterius assecuravit, de capitali pro nutu disponere potest, dummodo illud in specie, tempore convenienti, reddat, et promissum lucrum solvat. Ergo. Idem dicendum est quando assecuranter merces a transvectore, depositum a depositario, commodatum a commodatario; in his enim casibus res assecurata non transit in dominium assecurantis, siquidem eamdem individualiter reddere tenetur.

FINIS TRACTATUS DE CONTRACTIBUS.